

Groen is leven

Visie sector Bomen, Vaste planten en Zomerbloemen 2045

Deze visie is een gezamenlijk document van Royal Anthos en de LTO-vakgroep Bomen, Vaste planten en Zomerbloemen.

Hoofstuk 1 Toekomstvisie 2045

Een groenere wereld

We verwachten dat de westerse wereld richting 2045 zal **vergroenen** om steden leefbaar en de mensen **gezond** te houden. Overheden gaan sturen op vergroening van steden, groenblauwe dooradering van het platteland en de aanplant van meer bossen. Niet alleen vanwege de toegevoegde waarden van bomen, struiken en vaste planten voor biodiversiteit, CO₂-opslag, verkoeling en luchtkwaliteit, maar ook omdat groen wordt onderkend als basisbehoefte voor fysieke en mentale gezondheid.

Geopolitieke ontwikkelingen en handelsbeperkingen raken de economie en ook de sector boomkwekerij, vaste planten en zomerbloemen. Verschillend beleid in Europese landen zorgt voor een uitdaging ten aanzien van een gezamenlijke aanpak.

Blik op de wereld in 2045:

- Meer groen: basisbehoefte voor een gezonde samenleving
- Mondiaal een groeiende bevolking en steeds verdergaande verstedelijking
- Hightech en efficiënte productieprocessen: relatief minder arbeid nodig
- Warmer en extremer klimaat: drogere zomers, nattere winters, stijgende zeespiegel
- Multipolaire wereldorde: geopolitieke instabiliteit en handelsbeperkingen
- Europese Unie: Europese samenwerking met interne fragmentatie

Verwachte ontwikkelingen binnen Nederland:

- Verstedelijking in de Randstad, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel
- Bevolkingsgroei naar 19,5 miljoen inwoners
- Vergrijzing: 25% van de inwoners is ouder dan 65 jaar
- Groeiende druk op de arbeidsmarkt

Bronnen algemene ontwikkelingen en ontwikkelingen binnen Nederland: i ii iii iv v vi

Boomkwekerij in 2045: cruciaal voor gezondheid, natuur en klimaat

De boomkwekerijsector speelt in de toekomst een **cruciale rol** op het gebied van gezondheid, biodiversiteit en klimaat. We leveren het plantmateriaal en advies om Nederland groener en gezonder te maken. Hiermee boeken we concrete resultaten, zoals het **verbeteren van de fysieke en mentale gezondheid** en terugdringen van de zorgkosten per persoon. Gemeenten en projectontwikkelaars investeren massaal in vergroening, gedreven door de bewezen positieve effecten op obesitas, diabetes type 2, hart- en vaatzieken, stres, verkoeling en luchtkwaliteit.^{vii viii ix} Voor de realisatie van natuurdoelstellingen levert de sector een **biodivers assortiment**. Het besef dat onze sector cruciaal is, is diepgeworteld. Naast de groeiende vraag vanuit institutionele partijen, kunnen retail en consumenten een belangrijke rol spelen om Nederland te vergroenen. De **vraag** naar bomen, struiken en vaste planten **stijgt** explosief en de sector is steeds meer **verweven met andere disciplines**, zoals volksgezondheid, stedenbouw en watermanagement.

De Nederlandse boomkwekerijsector in 2045:

- Strijdt en zorgt samen met de zorgsector voor een betere gezondheid en het betaalbaar houden van de zorgkosten.
- Leverancier van (kennis over) vergroening. De teelt van sommige soorten is gedeeltelijk verplaatst naar het buitenland.
- Spil in de internationale markten op het gebied van kennis, teelt, handel, innovatie, logistiek en flexibiliteit.
- Teelten in de buitenlucht zijn extensiever geworden; daar tegenover staat meer efficiënte productie in gecontroleerde omstandigheden.
- Geraffineerd watermanagement, klimaatadaptief en biodivers assortiment.

Kwaliteit leveren voor internationale afnemers

In Nederland verschuift vanwege de beperkte beschikbaarheid van grond de focus van schaalvergroting naar **waardecreatie**. De trend van samenwerking met teeltlocaties buiten Nederland zet door, in verschillende vormen voor verschillende teelten. Ondanks opkomende landen in centraal en oost Europa, blijft Nederland in de boomkwekerij heel belangrijk. De Nederlandse sector kan haar rol als **spil in de internationale markt** versterken en uitblinken met haar teeltkennis, handelsgeest en sterke logistiek. Door het aanbieden van **combinaties van producten en diensten**, blijft Nederland een geliefde handelspartner op de Europese en mondiale markt. De **kwaliteit van producten, infrastructuur en logistiek** blijven in Nederland ongeëvenaard, waardoor producten snel en efficiënt hun weg vinden naar klanten binnen en buiten Europa. Nederlandse telers werken in 2045 nauw samen met deze **onderzoeksinstituten en technologiebedrijven** om innovaties verder te ontwikkelen en wereldwijd uit te rollen.

Doorontwikkeling van de teelt

Klimaatverandering en maatschappelijke opgaven hebben de sector gedwongen zich aan te passen. Kwekers hebben een **klimaatresistent assortiment** ontwikkeld bestand tegen extremere weersomstandigheden en weerbaar, zodat er minder gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn. Regenwater wordt opgevangen in ondergrondse bassins. Innovatieve irrigatiesystemen minimaliseren verspilling. **Autonome voertuigen** verzorgen routinetaken zoals maaien en precisiebemesting, terwijl **drones** ziektes en plagen in een vroeg stadium detecteren. Ook maken **robots** hun opmars in het stekken en enten. Sensoren, drones en AI-gestuurde systemen monitoren continu plantgezondheid, groeiomstandigheden en bodemvocht, waardoor teeltprocessen tot in de kleinste details worden geoptimaliseerd. Door **slim datamanagement** zijn bovendien eenvoudig alle gegevens over producten bekend. Producten worden vanwege de schaarste van grond niet alle in het open veld, maar ook **op verdiepingen en daken** geteeld.

Hoofdstuk 2 De route tot nu

De Nederlandse sector boomkwekerij, vaste planten en zomerbloemen hebben in de afgelopen decennia een ontwikkeling doorgemaakt die wordt gekenmerkt door schaalvergroting, veranderende marktdynamiek en een groeiende nadruk op duurzaamheid. Dit hoofdstuk beschrijft de huidige staat van de sector en de belangrijkste trends op basis van feiten en cijfers.

Aantal bedrijven en areaal

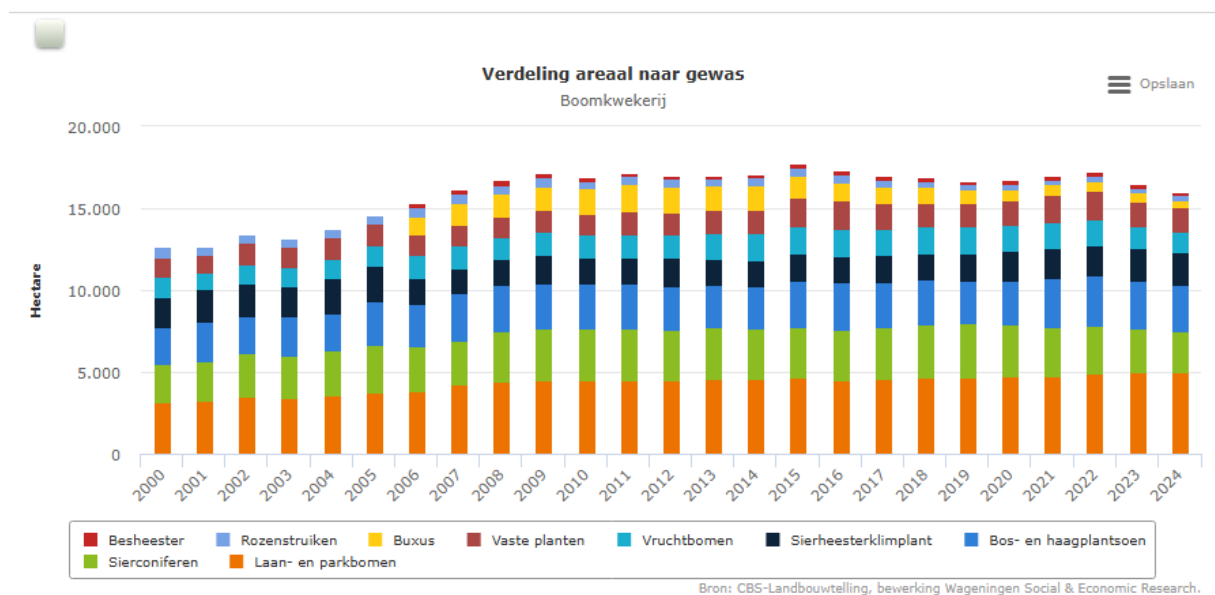
In 2024 telde Nederland 2.967 bedrijven die zich bezighielden met de teelt van bomen en vaste planten, verspreid over een totale oppervlakte van 16.526 hectare. Binnen de boomkwekerijsector waren bij de Naktuinbouw 2.192 bedrijven geregistreerd. Dit is een daling ten opzichte van 2022, toen er nog 2.319 bedrijven geregistreerd stonden. In de open teelten van bloemkwekerijgewassen en snijbloemen werd in 2022 een areaal van 2.970 hectare benut. Binnen deze groep neemt de pioenroos een prominente plaats in, met bijna 1.300 hectare in productie, verdeeld over 305 bedrijven.^x

Het areaal voor de teelt van bomen en vaste planten is tussen 2000 en 2008 aanzienlijk gegroeid, van 13.000 hectare naar ruim 17.000 hectare. Sindsdien is het areaal redelijk stabiel gebleven rond deze omvang (Figuur 1). Binnen de verschillende deelsectoren zijn echter wel duidelijke verschuivingen zichtbaar, vaak als gevolg van marktontwikkelingen of de opkomst van ziekten en plagen (Figuur 2, Tabel 1). Een sprekend voorbeeld hiervan is de buxusteelt. In 2011 werd buxus nog geteeld op 1.685 hectare door 768 bedrijven. Door aantasting door een schimmelziekte en de opmars van de buxusmot is dit sterk afgenomen: in 2024 resteert nog slechts 485 hectare, en zijn er nog 106 bedrijven actief in deze teelt.

Ook de teelt van vruchtbomen heeft de laatste jaren terrein verloren, vooral als gevolg van een verslechterde marktsituatie. Daarentegen laat de sector laan- en parkbomen een lichte groei zien, mede door een veranderde teeltwijze waarbij grotere bomen worden geteeld. Het aantal bedrijven in deze sector neemt eveneens licht toe. De sector bos- en haagplantsoen lijkt voorsnog niet te profiteren van beleidsplannen die gericht zijn op het aanplanten van meer bos en landschapselementen. Een gebrek aan uitvoering van deze plannen zorgt ervoor dat groei in dit segment uitblijft.

Figuur 1 Aantal bedrijven en areaal boomkwekerijsector totaal^{xi}

Figuur 2 Verdeling areaal boomkwekerijgewassen naar deelsectoren/gewasgroepen^{xii}

Tabel 1 Verdeling areaal boomkwekerijgewassen naar deelsectoren/gewasgroepen in 2015 en 2024^{xiii}

	2015	2024
Besheester	239 ha	214 ha
Rozenstruiken	444 ha	278 ha
Buxus	1358 ha	486 ha
Vaste planten	1729 ha	1438 ha
Vruchtbomen	1662 ha	1266 ha
Sierheesterklimplant	1690 ha	1989 ha
Bos- en haagplantsoen	2880 ha	2836 ha
Sierconiferen	3047 ha	2522 ha
Laan- en parkbomen	4666 ha	4994 ha

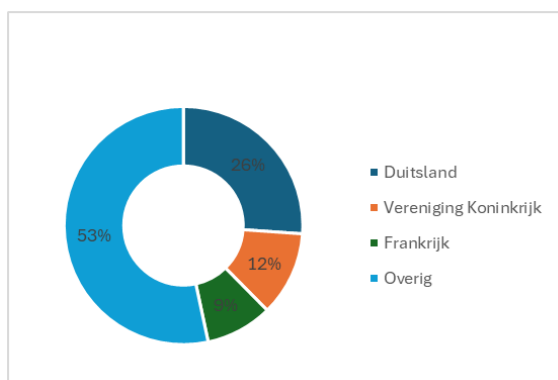
De teelt van bomen, vaste planten en zomerbloemen vindt plaats verspreid over heel Nederland. Toch zijn er enkele duidelijke concentratiegebieden waar de productie samenkomt met handel en toeleveranciers, wat zorgt voor sterke regionale clusters binnen de sector. Een van de bekendste gebieden is de Bollenstreek, die vooral bekendstaat om de teelt van vaste planten. In de regio Boskoop ligt het zwaartepunt op siergewassen, terwijl Opheusden zich heeft ontwikkeld tot hét centrum voor de teelt van laanbomen. In Twente ligt de focus op siergewassen en haagconiferen. De provincie Flevoland is belangrijk voor de teelt van vruchtbomen. Noord-Limburg combineert de teelt van siergewassen met laanbomen, rozen en vruchtbomen. De regio Zundert en West-Brabant is bijzonder veelzijdig en kent een sterke vertegenwoordiging in bos- en haagplantsoen, siergewassen, laanbomen en vruchtbomen. Tot slot speelt Midden- en Oost-Brabant een belangrijke rol in de teelt van siergewassen, haagconiferen en laanbomen.

Afzetmarkten

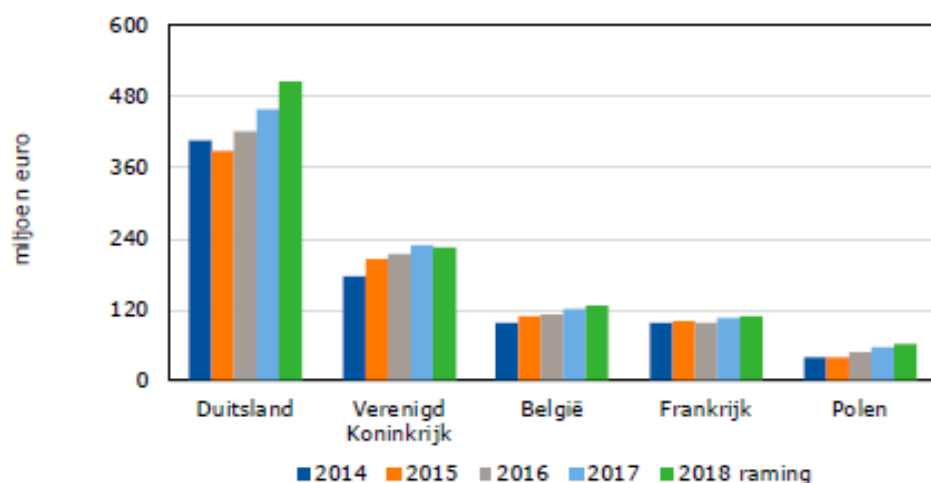
De producten uit de boomkwekerijsector vinden via verschillende afzetkanalen hun weg naar de markt. Elk kanaal bedient een andere doelgroep en kent zijn eigen kenmerken en eisen. Een belangrijk afzetkanaal is de retail en tuincentra, waar vooral de particuliere markt wordt bediend. Een deel van deze handel verloopt via de bloemenveilingen. Daarnaast is er de institutionele markt, die voornamelijk bestaat uit overheden zoals gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat en waterschappen. Deze afnemers gebruiken het plantmateriaal vaak voor de inrichting van de openbare ruimte. De professionele markt richt zich op andere boomkwekers en fruittelers die plantmateriaal gebruiken voor verdere teelt. Een vierde belangrijke afzetgroep is de aanleg- en onderhoudssector, met hoveniers als belangrijkste afnemers. Zij verwerken het materiaal bij particulieren, bedrijven en instellingen.

Elke afzetmarkt ontwikkelt zich op eigen wijze en stelt specifieke eisen aan de producten. Om aan de wensen van klanten te voldoen, wordt certificering steeds belangrijker. In de retail is er veel vraag naar keurmerken zoals GlobalGAP, MPS en soms ook 'On the Way to PlanetProof'. De institutionele markt vraagt steeds vaker om 'On the Way to PlanetProof'-gecertificeerd materiaal en in toenemende mate ook om biologisch plantmateriaal.

Het CBS neemt de boomkwekerij in de exportcijfers mee in de sierteeltsector. In 2023 genereerde de gehele sierteeltsector een exportwaarde van 11,5 miljard euro, goed voor 9% van de totale landbouwexport. Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, België en Frankrijk zijn de belangrijkste afzetmarkten (Figuur 3, Figuur 4). Hoewel de Brexit de export naar het Verenigd Koninkrijk heeft bemoeilijkt, is dit een cruciale markt gebleven. Export naar Rusland is gestaakt vanwege geopolitieke ontwikkelingen. Tegelijkertijd groeit de concurrentie vanuit landen als Polen.

Figuur 3 Afzetmarkten Nederlandse sierteeltproducten (2023)^{xiv}

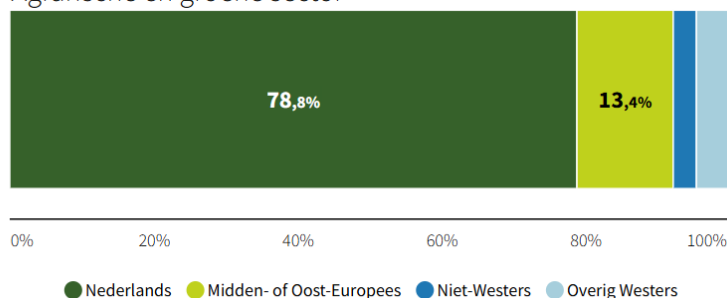

Figuur 4 Belangrijkste bestemmingen in de Nederlandse export van boomkwekerijproducten^{xv}

Arbeidsmarkt: samenstelling en uitdagingen

De sector bood in 2023 werk aan ongeveer 14.000 vaste werknemers verspreid over 900 bedrijven, met een seizoenspiek van 19.000 medewerkers. De meeste bedrijven (73%) zijn kleinschalig, met maximaal 10 werknemers. Een significant deel van de werknemers is jong (gemiddelde leeftijd 31 jaar) en praktisch opgeleid (veelal VMBO of MBO). De meerderheid van de werknemers heeft een Nederlandse achtergrond (Figuur 5). Daarnaast is de sector voor een beperkt deel afhankelijk van arbeidsmigranten, met name uit Polen, Roemenië en Bulgarije. De afgelopen jaren is het aantal Oekraïense arbeidsmigranten toegenomen. 71% van de werknemers heeft een vast contract, een percentage dat vergelijkbaar is met het gemiddelde op de totale arbeidsmarkt. In 2023 stonden er in de boomkwekerij ruim 650 vacatures open. Factoren zoals de fysieke zwaarte van het werk, stijgende loonkosten en krapte op de arbeidsmarkt maken werving en behoud van personeel uitdagend.^{xvi xvii}

Agrarische en groene sector

CBS/ABF | Tweede helft 2023

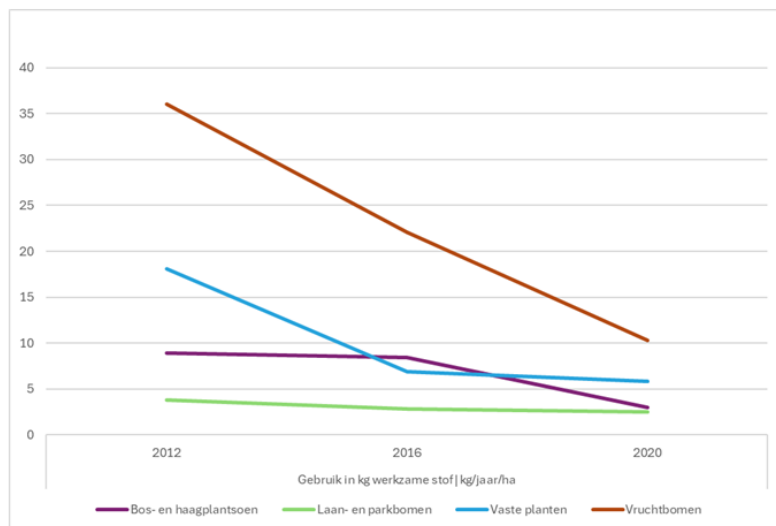
Figuur 5 Samenstelling medewerkers in de agrarische en groene sector; verdeling naar nationaliteit (2023). De samenstelling van medewerkers in de sector boomkwekerij wijkt hier niet significant van af.

Ziektes en plagen

Klimaatverandering vergroot de kans op nieuwe plantenziektes en plagen, wat leidt tot nieuwe fytosanitaire risico's, aanscherping van de regelgeving en nieuwe uitdagingen in de teelt. Voorbeelden hiervan zijn de dreiging van Q-organismen *Xylella fastidiosa* en de Japanse kever (*Popillia japonica*) vanuit Zuid-Europa.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is de afgelopen jaren sterk afgenomen (Figuur 6). Tussen 2012 en 2020 daalde het gemiddelde gebruik van 13 naar 4 kilogram werkzame stof per hectare, met de grootste reductie in de vruchtbomen- en vaste plantenteelt. De middelen die nog worden gebruikt, zijn voornamelijk gericht op schimmel- en bacteriebestrijding en onkruidbestrijding. Het gebruik van insecticiden is aanzienlijk lager.

De sector past steeds vaker geïntegreerde gewasbescherming toe en richt zich op emissiebeperking. Om verdere verduurzaming te realiseren, lopen er samenwerkingen tussen de sector en onderzoeksinstituten. Programma's zoals 'Weerbaarheid in de praktijk' richten zich op de ontwikkeling van weerbare en nagenoeg emissieloze teeltsystemen vanaf 2030.^{xviii} Tuinbranche Nederland stelt met de tuinretail ambitieuze doelen op het gebied van gewasbescherming.^{xix}

Figuur 6 Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de teelt van Bos- en haagplantsoen, Laan- en parkbomen, Vaste planten en Vruchtbomen in kg werkstof per ha per jaar (2012-2020)^{xx}

Hoofdstuk 3 SWOT

De boomkwekerijsector staat aan de vooravond van ingrijpende transitie's. De urgentie voor de samenleving om te vergroenen, de impact van klimaatverandering en een veranderend economisch speelveld bieden zowel kansen als bedreigingen. In deze SWOT-analyse duiken we in de kernkwaliteiten van de sector, de obstakels die groei belemmeren, en de strategische kansen en bedreigingen die richting geven aan hoe de boomkwekerij zich richting 2045 kan ontwikkelen.

Sterktes

1. Handelsgeest en innovatief ondernemerschap

De sector staat bekend om haar sterke handelsgeest en de bereidheid om risico's te nemen. Ondernemers spelen op innovatieve manieren in op marktkansen.

2. Kennis en vakmanschap

Nederlandse telers en handelaren worden wereldwijd erkend om hun expertise en vakmanschap. De ontwikkeling van nieuwe kennis en producten vindt hier actief plaats.

3. Efficiënte logistieke samenwerking

Nederland beschikt over een uitstekend logistiek netwerk en hoogwaardige infrastructuur in het hart van Europa. Bedrijven binnen de sector werken hierin efficiënt samen en bieden een breed assortiment.

4. Gunstig klimaat en vruchtbare bodems

Het milde Nederlandse klimaat, met voldoende regenval, en de vruchtbare bodems zijn ideaal voor de teelt van bomen, vaste planten en zomerbloemen.

Zwaktes

1. Ontbreken van sterke positionering van de sector

De samenwerking op het gebied van visie, kennisontwikkeling en het aanpakken van gezamenlijke opgaves is beperkt. De sector is relatief onzichtbaar in het publieke en politieke debat. Het samen vertellen van het verhaal van de sector kan beter.

2. Beperkte technologische innovatie

Innovatie in de teelten is lastig, vooral door de kleinschaligheid van de sector en het gebrek aan centrale coördinatie op het gebied van kennis. Toeleveranciers (waaronder fabrikanten, machinebouwers en ICT-dienstverleners) zijn terughoudend om te investeren. Kennisinstanties hebben vaak onvoldoende specifieke sector kennis.

Kansen

1. Groen als medicijn

Bomen en struiken zijn een basisbehoefte, omdat ze gezondheidsproblemen verminderen zoals luchtvervuiling, hittestress, stress en een gebrek aan beweging. Dit onbenutte potentieel biedt de sector een kans om een breed maatschappelijk draagvlak te creëren en vele vergroeningsprojecten te realiseren.

2. Internationale wetgeving en afspraken voor klimaat en natuur

Er zijn duidelijke internationale afspraken over het creëren van meer groen en versterken van de biodiversiteit. De Europese Nature Restoration Law, Biodiversity Strategy, EU en nationale bossenstrategieën en het VN-akkoord voor biodiversiteit uit Montreal, genereren een groeiende vraag op de institutionele markt. De sector kan hierop inspelen door duurzame producten te leveren die bijdragen aan CO2-opslag, verkoeling in steden en biodiversiteitsherstel.

3. Efficiëntieslag met technologische ontwikkeling en data

Het genereren en beschikbaar stellen van uniforme data is nodig om handel te bevorderen. Het gaat dan bijvoorbeeld over informatie over de origine van planten, productcoderingen en kwaliteitskenmerken. Technologieën zoals robotisering, precisietechnieken en kunstmatige intelligentie bieden ook kansen om met minder handarbeid efficiënter en duurzamer te produceren.

Bedreigingen

1. Inconsistent overheidsbeleid

Wisselende politieke koersen en beperkende wet- en regelgeving op de korte termijn maken het voor ondernemers moeilijk om met zekerheid in de lange termijn te investeren. Dit geldt op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Er ontbreekt een duidelijke politieke keuze voor de sector, terwijl opschaling essentieel is om maatschappelijke opgaven aan te pakken.

2. Geopolitieke spanningen

Handelsrelaties staan onder druk door geopolitieke ontwikkelingen, zoals de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, de impact van Brexit en de protectionistische houding van de VS. Deze spanningen vergroten de onzekerheid en bemoeilijken internationale handel.

3. Veranderd klimaat

Het veranderende klimaat brengt steeds vaker extreme weersomstandigheden, zoals langdurige droogte, hevige regenval en hogere temperaturen. Deze omstandigheden vormen een groeiende uitdaging voor teelten. Een gevolg is bijvoorbeeld dat een warmer klimaat een groter risico op nieuwe (quarantaine) ziekten en plagen met zich meebrengt. Daarnaast dient de teelt steeds vaker om te gaan met een beperkte waterbeschikbaarheid en kunnen de omstandigheden gevolgen hebben voor de waterkwaliteit.

4. Druk op grond

De hoge vraag naar grond voor woningbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen beperkt de beschikbaarheid van agrarische grond, waardoor de sector onder druk komt te staan.

Hoofdstuk 4 Strategie

Royal Anthos en LTO Bomen, Vaste planten en Zomerbloemen bundelen de krachten en pakken samen zaken op die verder reiken dan het individuele bedrijf.

Onze ambitie is om de cruciale speler te zijn in de realisatie van een groenere en gezondere leefomgeving. Om deze ambitie te realiseren zetten we strategisch in op drie speerpunten:

1. Groen voor gezondheid en welbevinden
2. Boomkwekerij als hofleverancier van de natuur
3. Nederland als spil in de internationale handel

Strategie 1: Groen voor gezondheid en welbevinden

De boomkwekerij positioneert zich als een cruciale speler en partner op het gebied van gezondheid. Zowel voor de gezonde leefomgeving als voor voeding met fruit- en notenbomen. De sector profileert zich hierbij als zelfstandig en onderscheidend. Door het sluiten van een convenant met overheden, het maken van een actieplan met zorgpartijen en het wetenschappelijk onderbouwen van de bijdrage van groen aan gezondheid, wordt de sector aan de voorkant van nieuwe beleidsdiscussie en regelgeving geraadpleegd en betrokken bij de realisatie van vergroeningsplannen. Samen zorgen we voor een gezondere samenleving door het planten van bomen, struiken en bloemen in woonwijken en zorginstellingen.

Dit doen we door:

1. Convenant 'Groene en gezonde steden en dorpen'

We zetten in op een convenant met overheden (gemeenten, provincies en het ministerie van VWS en LNV) gericht op vergroening van steden en dorpen ten behoeve van de gezondheid van inwoners, voortbouwend op de aanpak *Groen in en om de Stad*^{xxi}. Hiervoor zetten we ons netwerk (in aanbouw) met o.a. G40-steden, VNG en het netwerk van gemeentes die zijn aangesloten bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel in. We dagen de overheid uit om te komen tot minimaal drie voorbeeldprojecten van internationale allure gericht op gezondheid en klimaatadaptatie, zoals groene schaduwrijke straten en de combinatie van groen met waterbuffers. Bij de totstandkoming van dit convenant, gaan we in gesprek met overheden en doen aanbevelingen over hoe zij aanbesteden om biodiversiteit te borgen in aanbestedingen. Dit convenant gaat vooraf aan een wettelijke groennorm waarin de kwaliteit en kwantiteit is opgenomen.

2. Actieplan 'Groen als medicijn'

Samen met zorgverzekeraars, zorginstellingen en het ministerie van VWS zetten we een Actieplan 'Groen als medicijn' op om zorginstellingen en de omgeving structureel te vergroenen. We verzamelen best practices en delen deze actief met ziekenhuizen, zorginstellingen, zorgverzekeraars en beleidsmakers om implementatie te versnellen. We verwachten dat zorgverzekeraars zich door dit proces bewust worden van de toegevoegde waarde van groen en dat zij zorginstellingen zullen stimuleren meer te investeren in groen.

3. Wetenschappelijke basis

We intensiveren de samenwerking met de Groene Stad om gezondheidsvoordelen van groen te onderbouwen en te verspreiden. Via de Groene Stad zetten we in op meer kennis over de relatie tussen groen en zorgkosten, stress, luchtkwaliteit, obesitas, hart- en vaatziekten, diabetes, psychische gezondheid en leer- en werkprestaties. Bovendien laten we onderzoeken hoeveel areaal in Nederland en Europa nodig is, om te voldoende bomen, struiken en bloemen te produceren om Nederland en Europa gezonder te maken. De wetenschappelijke basis is belangrijk voor discussies met zorgpartijen, maar ook voor onderbouwing van het belang en promotie van groen richting retail en consument.

4. Natuur is niet perfect

We zetten in op communicatie en meer begrip bij handelaren en consumenten voor het feit dat natuur niet perfect is. Dat betekent dat onze natuurlijke producten soms een vlekje kunnen bevatten en toch functioneren en veel waarde toevoegen voor een gezonde leefomgeving. We willen af van de cultuur om bomen, planten of zomerbloemen met gebreken af te keuren.

5. Ons verhaal vertellen

We gaan door met benoemen en uitleggen dat onze producten enorm belangrijk zijn voor de maatschappij. Hiermee creëren we bewustwording bij overheden om in de ruimtelijke ordening en specifiek Omgevingsvisies ruimte te geven aan ondernemers in de boomkwekerij, vaste planten en zomerbloemen. We blijven in gesprek en laten zien hoe we werken aan duurzame producten met meerwaarde, juist in gemeenten waar op dit moment de ondernemersvrijheid ingeperkt wordt.

Strategie 2: Boomkwekerij als hofleverancier van de natuur

De sector strijdt samen met overheden en andere partijen om de doelstellingen op het gebied van meer groen en biodiversiteit - zoals vastgelegd in de Europese Nature Restoration Law, Biodiversity Strategy for 2030, de Europese en nationale bossenstrategieën en het VN Biodiversiteitsverdrag uit Montreal^[xxii] te realiseren. Dit is onderdeel van onze corebusiness: het produceren van hoogwaardig uitgangsmateriaal voor ontwikkeling van natuur, bosbouw, biodiverse steden en een groen platteland. Om dit proces te versnellen, zetten we de lijnen hiervoor uit op de nationale biodiversiteitstop, verminderen de milieu-impact van onze sector en zorgen dat onze bijdrage aan deze maatschappelijke opgaven financieel gewaardeerd wordt.

Dit doen we door:

1. Nationale biodiversiteitstop

We organiseren een nationale biodiversiteitstop met natuurorganisaties, ngo's en overheden om de behoefte aan uitgangsmateriaal te bespreken en de samenwerking op een hoger plan te brengen. Inzet van de top is om blijvende samenwerking met projecten te realiseren over het benodigde uitgangsmateriaal en de benodigde kennis, producten en diensten gericht op de daadwerkelijke aanleg en versterking van natuur en landschapselementen. Bij de realisatie leveren we een combinatie van producten, kennis en aanleg. De insteek is om de 'juiste plant, op de juiste plaats' te krijgen.

2. Emissie-arme teelten en toekomstbestendige rassen

We zetten de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 voort en werken aan de hand van pilotprojecten samen met kennisinstellingen aan weerbare teelten met minimale emissies naar het milieu. We gaan het gesprek aan om bepaalde rassen niet langer te telen, mede vanwege het beperkte gewasbeschermingsmiddelenpakket. Daarnaast kiezen we voor realisatie van natuur voor ecologisch waardevolle soorten, bestand tegen klimaatverandering.

3. Beloning voor maatschappelijke baten

Bomen en planten hebben een intrinsieke waarde en dienen daarom ook met waardering te worden bejegend. We ontwikkelen samen met overheden en kennisinstellingen instrumentarium om de impact van de teelt op biodiversiteit, CO₂ en duurzaamheidsprestaties meetbaar te maken. Daarbij worden data gegenereerd die door de hele keten heen gebruikt kunnen worden om onze producten op de internationale markten beter te positioneren en optimaal te verwaarden. Met stichting Koolstofmarkten Nederland werken aan erkenning en methoden om koolstofvastlegging te kunnen claimen en om te zetten naar verhandelbare carbon credits.

Strategie 3: Nederland als spil in de internationale handel

Nederland is hét internationale knooppunt voor de handel in bomen en planten. Deze positie willen we versterken door toonaangevend te blijven en onze krachten van hoogwaardige teeltkennis, strategische handelsrelaties en een ongeëvenaarde logistieke infrastructuur optimaal te benutten. De hoeveelheid grond is in Nederland beperkt beschikbaar en daardoor volgt er steeds meer druk om te komen tot waardecreatie. Vanwege de maatschappelijke opgaven zal de grondgebonden teelt waarschijnlijk extensiever worden en zullen we ook meer uit de grond moeten gaan telen. Hiervoor is kennis en innovatie nodig. Daarnaast zal in de toekomst steeds vaker worden samengewerkt met teeltlocaties buiten Nederland. De Nederlandse sector kan haar rol als spil in de internationale markt behouden en versterken, maar hiervoor is een actieve strategie noodzakelijk. We willen hiertoe inzetten om koploper te zijn en te blijven op kennis & innovatie en te strijden voor een level playing field.

Dit doen we door:

1. Koploper op kennis & innovatie

We vormen een centraal platform en kenniscentrum voor bomen, vaste planten en zomerbloemen. Dit doen we door collectiviteit te organiseren. We organiseren dat kwekers en handelaren kennisvragen centraal kunnen indienen, dat er gecoördineerd kennisvragen worden uitgezet bij kennisinstellingen en dat onderzoeksresultaten worden gedeeld naar ondernemers in de sector. Kennisdeling wordt centraal georganiseerd. Samen met overheden zetten we erop in dat minimaal twee teeltregio's worden omgezet naar een experimenteerlocatie. Op deze experimenteerlocaties ontwikkelen we kennis op het gebied van automatisering, robotisering en AI voor precisiebemesting en -bespuitingen, enten en stekken. Ook willen we de experimenteerlocaties benutten om boom- en plantensoorten te ontwikkelen die beter bestand zijn tegen extreme hitte, droogte en neerslag. Ten derde testen en implementeren we slimme wateroplossingen, zoals ondergrondse wateropslag en efficiënte irrigatiesystemen, om de sector klimaatbestendig en waterbewust te maken.

2. Strijden voor Level playing field

Er is nog geen level playing field binnen Europa voor de boomkwekerij. Er zijn bijvoorbeeld verschillende eisen op het gebied van gewasbescherming en bij aanbestedingen zijn er niet altijd gelijke kansen. Om dit te doorbreken zetten we met de Europese Commissie (dg Agri, dg Competition) in op het identificeren en wegnemen van ongelijkheden. In samenwerking met de Nederlandse instanties starten we een campagne om bij derde landen vertrouwen te scheppen in de Nederlandse keuringssystematiek en garanties te bieden met een geborgd systeem van tracking & tracing. We blijven strijden met overheden, brancheorganisaties en buitenlandse partners voor gelijke productieomstandigheden, open handelsroutes, soepele exportvoorwaarden en fytosanitaire afspraken.

Hoofdstuk 5 Krachten bundelen

De sector voor bomen, vaste planten en zomerbloemen werkt met overtuiging aan een toekomstbestendig, groen Nederland en Europa. Maar deze ambitie vraagt om meer dan alleen inzet vanuit de sector zelf. Structurele samenwerking met overheden, onderwijsinstellingen, kennisinstituten, zorgpartijen en veredelaars is essentieel. Royal Anthos en LTO Nederland geloven dat juist door de krachten te bundelen met deze partners, de sector in staat is om de maatschappelijke en ecologische uitdagingen van deze tijd aan te gaan én richting te geven aan duurzame groei.

Toekomstperspectief vraagt consistent overheidsbeleid

De sector speelt een sleutelrol in het vormgeven van een groene, gezonde leefomgeving. Daarbij is een overheid nodig die niet alleen als handhaver optreedt, maar als partner meedenkt en meebeweegt. Dat vraagt om consistent beleid, heldere doelstellingen en duidelijke kaders. Te vaak worden ondernemers nog geconfronteerd met versnipperde regelgeving, generieke voorschriften die niet aansluiten bij de sector en kortetermijndenken.

Royal Anthos en LTO Nederland zullen zich daarom blijvend inspannen om, samen met overheden op alle niveaus – van gemeenten en provincies tot de Europese Unie – te werken aan structurele afstemming en samenwerking. Deze dialoog is nodig om zowel nationale als Europese duurzaamheidsdoelen te realiseren én om de internationale koplopperspositie van Nederland te behouden.

Om dit te bereiken, pleiten wij voor een structureel overleg tussen sectorpartijen overheden. Daarbij moet niet alleen het beleid worden besproken, maar moet ook ruimte zijn voor onderlinge advisering over de voortgang van de sector.

Voormalig Rijksbouwmeester Floris Alkemade stelt in *De toekomst van Nederland*:

“Nu een afnemende biodiversiteit en klimaatverandering om structurele ingrepen vragen, mag de burger verwachten dat de overheid staat voor een politiek waaruit ambitie en daadkracht spreekt. [...] De overheid hoeft de markt niet te vertellen hoe ze moet veranderen – die is daar zelf slim, sterk en opportunistisch genoeg voor – maar moet wel de specifieke doelen stellen.”

Wij nodigen de overheid uit om samen met ons te bouwen aan een inspirerend en richtinggevend beleid voor de toekomst van de sector.

Nieuwe generatie werknemers via sterk groen onderwijs

De toekomst van de sector staat of valt met de beschikbaarheid van goed opgeleide mensen: van veredelaars tot telers en handelaren. Daarom is een actueel en praktijkgericht opleidingsaanbod in het groene onderwijs van groot belang. De sector zet zich in voor samenwerking met onderwijsinstellingen om programma's te ontwikkelen die nauw aansluiten op de praktijk én op toekomstige ontwikkelingen.

Daarnaast blijven we investeren in 'leven lang ontwikkelen' als fundament voor duurzame vakbekwaamheid en ondernemerschap. We roepen onderwijspartijen op om met ons structureel samen te werken aan de begeleiding en doorontwikkeling van ondernemers en werknemers in de sector.

Koploper in kennis en innovatie door gericht onderzoek

Een toekomstbestendige sector vraagt om voortdurende investering in kennis en innovatie. Onderzoek is nodig naar klimaatadaptatie, nieuwe teeltomstandigheden, waterbeheer, efficiëntieverbetering, robotisering, automatisering en de inrichting van stedelijke en landelijke gebieden. Dit onderzoek moet plaatsvinden in nauwe verbinding met de praktijk én resulteren in effectieve kennisverspreiding. De sector wil hierin een regierol pakken, in samenspraak met de Rijksoverheid, topsectoren en kennisinstellingen. Daarbij is het essentieel dat er voldoende onderzoekers zijn die zich specifiek richten op bomen, vaste planten en zomerbloemen.

Weerbare rassen dankzij ruimte voor veredeling

Weerbare rassen vormen een fundament onder duurzame teeltsystemen. Volgens onderzoek in opdracht van Plantum is een weerbaar ras bestand tegen biotische en abiotische stressfactoren, met behoud van opbrengstzekerheid.^{xxiii} Veredeling is gericht op klimaataanpassing, kwaliteitsverbetering, teeltefficiëntie en resistentie tegen ziekten en plagen.

De sector investeert actief in weerbare rassen en teeltsystemen. Zo werkt LTO samen met andere sectororganisaties en het ministerie van LVVN aan het praktijkprogramma *Samen stappen zetten naar weerbare en nagenoeg emissieloze teeltsystemen*. Dit programma verbindt maatschappelijke eisen met praktische mogelijkheden en slaat de brug tussen theorie en praktijk.

Om veredeling te versnellen, zijn moderne methoden zoals CRISPR-Cas en genetische merkers noodzakelijk. Vanwege het relatief kleine areaal en het grote aantal kleine veredelaars binnen onze sector is extra aandacht vereist voor pre-competitieve samenwerking en kennisontwikkeling.

Open grenzen met sterk fytosanitair beleid

De internationale spilfunctie van Nederland in de bomen- en plantenhandel vereist een robuust fytosanitair inspectieprogramma en heldere, internationaal afgestemde regels. Royal Anthos en LTO Nederland blijven dit onder de aandacht brengen. Het fytosanitair inspectieprogramma staat in Nederland op een hoog niveau.

Doel van het inspectieprogramma is het voorkomen van introductie en verspreiding van schadelijke organismen – in Nederland, binnen de EU en in exportmarkten. Nederland heeft bovendien de verantwoordelijkheid om bij export te garanderen dat producten voldoen aan de fytosanitaire eisen van het bestemmingsland.

Zoals eerder benoemd in hoofdstuk 1, zien we wereldwijd een toenemende neiging tot handelsbeperkingen. De sector heeft er belang bij dat grenzen openblijven, dat handelsbelemmeringen tot een minimum worden beperkt en dat fytosanitaire regelgeving niet wordt misbruikt als marktbescherming. Een sterke rol van de Europese Commissie is essentieel om markttoegang wereldwijd te borgen.

Hoofdstuk 6 Achtergrond

Dit visiedocument is opgesteld op initiatief van Royal Anthos en LTO Nederland (vakgroep Bomen, Vaste planten en Zomerbloemen) met als doel een gezamenlijk en ambitieus toekomstbeeld te schetsen dat de organisatie inspireert en richting geeft om zich voor te bereiden op de toekomst.

Om dit plan op te stellen, heeft Schuttelaar & Partners interviews afgenomen met diverse betrokkenen binnen en buiten de sector en deze inzichten aangevuld met een grondige literatuurstudie. Daarnaast vond er een visiesessie plaats met medewerkers en bestuurders van Royal Anthos en LTO Nederland.

Initiatiefnemers

LTO Nederland (vakgroep bomen, vaste planten en zomerbloemen)

<https://www.lto.nl/sector/plant/bomen-en-planten/>

Royal Anthos

<https://www.anthos.org/>

Geraadpleegde organisaties

LTO Nederland, Royal Anthos, Ministerie van LNVN, European Nurserystock Association (ENA), Rabobank, Nederlandse ambassade in Duitsland, Gemeente Alphen aan den Rijn, Zuid-Hollandse Milieufederatie, Tuinbranche Nederland, diverse kwekers.

Geraadpleegde bronnen

ⁱ CBS (2024), “Bevolking in de toekomst; Prognose: Met hoeveel inwoners zal de bevolking van Nederland nog groeien?”, <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingsgroei/toekomst>

ⁱⁱ PBL (2022), “Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022-2050”,

<https://themasites.pbl.nl/o/regionale-bevolkingsprognose/>,

<https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-cbs-2022-regionale-bevolkingsprognose-2022-2050-4977.pdf>

ⁱⁱⁱ Rabobank (2024), De Nederlandse arbeidsmarkt nu en in de toekomst: het macrobeeld”,

<https://www.rabobank.nl/kennis/d011407906-de-nederlandse-arbeidsmarkt-nu-en-in-de-toekomst-het-macrobeeld>

^{iv} KNMI (2023), “Klimaatscenario’s voor Nederland”,

https://cdn.knmi.nl/system/data_center_publications/files/000/071/901/original/KNMI23_klimaatscenario_gebruikersrapport_23-03.pdf

^v KNMI (2021), “KNMI Klimaatsignaal ‘21”, <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/achtergrond/knmi-klimaatsignaal-21>

^{vi} Mario Draghi (2024), “The future of European competitiveness”,

https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

Reitsma H., Boekestijn A.J., De Wijk R. (2023), Boekestijn & De Wijk voorspellen de toekomst; Op zoek naar de nieuwe wereldorde.

-
- vii WHO (2016), “Urban green spaces and health, A review of evidence”, <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/345751/WHO-EURO-2016-3352-43111-60341-eng.pdf?sequence=3&isAllowed=y%22>
- viii RIVM (2022), Kennisbundeling Groen en Gezondheid, https://www.rivm.nl/sites/default/files/2022-05/Kennisbundeling%20Groen%20en%20Gezondheid_V6.pdf
- ix WUR (2024), “Dossier Groen in de stad”, <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/groen-in-de-stad.htm>
- x CBS Statline, “Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar regio”, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80780ned>
- xi Agrimatie (2025), “Boomkwekerij: Areaal en aantal bedrijven”, agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2235
- xii Agrimatie (2025), “Boomkwekerij. Structuur. Areaal en aantal bedrijven”, agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2235
- xiii Agrimatie (2025), “Boomkwekerij. Bedrijven, areaal en omvang. Areaal en aantal bedrijven”, agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286§orID=2235&indicatorID=2014
- xiv WUR en CBS (2024), “De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2024”, <https://open.overheid.nl/documenten/c72feb7c-8f11-477a-8472-18b14ed11507/file>
- xv WUR (2019), “De Nederlandse landbouwexport 2018 in breder perspectief”, <https://edepot.wur.nl/468099>
- xvi ABF Research (2024), “Colland Arbeidsmarkt – Factsheet Open teelten boomkwekerij”, <https://collandarbeidsmarkt.incijfers.nl/dashboard/factsheets-colland/startpagina>
- xvii Colland Arbeidsmarkt (2024), “Sectorfiche Open teelten boomkwekerij 2024”, <https://collandarbeidsmarkt.nl/colland-arbeidsmarkt/arbeidsmarktonderzoek/sectorfiches/>
- xviii LTO en land- en tuinbouwsectoren (2024), “Samen stappen zetten naar weerbare en nagenoeg emissieloze teeltsystemen”, <https://www.lto.nl/wp-content/uploads/2024/07/Brochure-Weerbaarheid-Samen-stappen-zetten-DEF.pdf>
- xix Tuinbranche Nederland (2024), Ambitie 5.0 Gewasbescherming in de sierteelt, <https://www.tuinbranche.nl/nieuwsberichten/ambitie-5-0-gewasbescherming-in-de-sierteelt>
- xx CBS (2022), “Gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw; werkzame stof, gewas, toepassing”, <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/18/bedrijfsopvolging-op-landbouwbedrijven>
- xxi Minister De Jonge en minister Van der Wal-Zeggelink (2024), “Kamerbrief over voortgang Groen in en om de Stad (GIOS)”, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/05/31/voortgangsbrief-groen-in-en-om-de-stad-gios>
- xxii Planbureau voor de Leefomgeving (2024), De betekenis van het VN ‘Kunming-Montreal raamwerk voor biodiversiteit’ voor het Nederlandse beleid, https://www.pbl.nl/system/files/document/2024-05/pbl-2024-de-betekenis-van-het-kunming-montreal-raamwerk-voor-biodiversiteit-5095_3.pdf
- xxiii Plantum (2024), Handreiking weerbare rassen

Colofon

Wageningen, oktober 2025

Harry Kager

Tamar de Jager

In opdracht van en in samenwerking met Royal Anthos en LTO Nederland

Ilse Roggeveen

Anneke van Dijk

Redactie en uitgave

Schuttelaar & Partners

Zeestraat 84 2518 AD Den Haag

t +31 (0) 70 318 44 44

info@schuttelaar.nl

www.schuttelaar.nl